

Acesta este primul volum publicat al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV) care integrează lucrările prezentate în cadrul Conferinței Științifice *Intelligence și Cultura de Securitate 2022* (ICS2022). Scopul ICS2022 este de a oferi studenților un spațiu pentru dezbateri academice și promovare a rezultatelor obținute în demersurile de cercetare proprii.

Prezenta ediție a fost dedicată atât doctoranzilor, cât și studenților din cadrul programelor de studii de licență și master, iar domeniile de interes științific propuse au fost: intelligence, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Realizarea Conferinței a fost posibilă prin implicarea doctoranzilor și a conducătorilor de doctorat din Școala Doctorală Informații și Securitate Națională a ANIMV. Așteptăm cu entuziasm următoarea ediție a Conferinței!

ISSN 2971-8139
ISSN-L 2971-8139

◆ INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

◆ CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ
VOLUM DE PROCEEDINGS

VOLUMUL 1
2022

◆ Editura Academiei Naționale de Informații
„Mihai Viteazul”

ROMÂNIA – STAT REZILIENT ÎN FAȚA RISCURILOR, AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Claudia-Alecsandra GABRIAN*

Abstract:

The current European crisis fueled by the Russian Federation does nothing but destabilize the international security climate, the main goal being to achieve their desire to conquer new territories. The actions of the Russian Federation to gain access to the Black Sea through the annexation of Crimea in 2014, provoked major discussions about the expansion of influence and power in the area, in the current situation in the area, the necessary example to prove this theory. The Russian Federation is now privileged on the international stage as an actor that still has such international rights, and in this way sanctions have been applied to countries that limit access to funds and resources, in order to detect hostile attitudes in the international environment.

The objectives of this paper are first to identify the factors that led to the escalation of the situation in the extended Black Sea area and secondly to present the main risks, threats, and vulnerabilities that could arise in Romania due to the situation in Ukraine and actions which the Russian Federation practices in the area. The research methods used to take into account the qualitative ones through the analysis of documents, and their interpretation to justify the research topic and to identify the cause-effect relationship.

The results of the research show that the vast area of the Black Sea is part of an unfinished security process, the elimination of the legacy of the Cold War, but also one that began and is ongoing, reconfiguring the geopolitical system, followed by the desire to reaffirm the role of the Russian Federation as a global player. Romania, through its strategic position at the regional level and its status as an active member of the EU and NATO, must pay special attention to discouraging and defending itself from the actions that the Russian Federation has in the extended Black Sea area.

The study's findings show that the Russian Federation wants to strengthen offensive military capabilities in this area by creating a regional ban, restricting access to the Pontic Basin, and counterbalancing NATO's development capabilities on the eastern flank. NATO should not be a threat to the Russian Federation, because it is a defensive alliance, even if the Russian Federation claims to be just a victim of the West.

Keywords: *resilience, security culture, defense, attack, conflict, allies.*

* Masterandă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș Bolyai, domeniul de expertiză este mediul de securitate internațională, date de contact: claudiaalecsandra@yahoo.com

Introducere

Datorită situației actuale din Ucraina, vulnerabilitățile actorilor internaționali au fost evidențiate mai mult decât până acum, iar cerințele Federației Ruse, din tratatul trimis către SUA, pot afecta direct România, ca și țară membră NATO și UE și care, face parte din Regiunea Extinsă a Mării Negre. Aceste cerințe sunt relevante pentru Federația Rusă, deoarece au legătură directă cu neextinderea NATO spre Ucraina sau Georgia, retragerea armelor din proximitatea granițelor, cât și interzicerea rachetelor cu rază medie în Europa. Existența unei granițe, de facto, dintre Federația Rusă și România prin anexarea Crimeii, demonstrează faptul că, aceștia au avansat considerabil în Marea Neagră și că în continuare doresc să se extindă.

Scopul lucrării are în vedere analizarea complexului de securitate din zona extinsă a Mării Negre, cât și percepțiile majore de securitate privind riscurile, amenințările și vulnerabilitățile, pe care România le identifică ca și stat rezilient. Obiectivele lucrării au în vedere capacitatea României de a identifica impredictibilitatea și amploarea evoluțiilor, din mediul de securitate regional, mai ales în situația actuală dintre Rusia și Ucraina. Metodologia utilizată are în vedere analiza de documente și tratarea documentelor ca reprezentări ale realității, decât ca noțiuni adevărate sau false. Documentele sunt prezentate ca fiind versiuni oficiale ale fenomenului și se poate avea în vedere faptul, că acestea pretind o chestiune, iar prin analiză se demonstrează dacă sunt adevărate sau nu. Ca și evidențierea contribuțiilor proprii, se are în vedere analizarea, prin metoda de cercetare aleasă și importanța informațiilor regăsite.

Este de avut în vedere faptul că, impactul posibil al cercetării în domeniu este unul important, deoarece subiectul este unul de actualitate, literatura de specialitate, din acest domeniu, este încă în fază incipientă, iar datorită viitoarelor cercetări din domeniu, se poate avea în vedere o mai bună analiză a informațiilor și datelor, în ceea ce privește rolul României, ca și stat rezilient, în fața riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților din regiunea extinsă a Mării Negre și evoluția acestora. De asemenea, se pot avea în vedere alte metode de cercetare cantitativă și calitativă, care să aibă la bază ori date statistice, ori date empirice, cum ar fi grafice, statistici, chestionare, interviuri, observația, focus grupuri, care să reprezinte impactul, pe care acest război în Ucraina îl are asupra României, dar și asupra întregii lumi, împreună cu percepția evoluțiilor acestui conflict și prezența tot mai mare a Federației Ruse în Zona Extinsă a Mării Negre. Literatura de specialitate cu siguranță va fi mult mai

accesibilă, în urma cercetării mai multor specialiști din domeniu asupra acestui subiect, iar lucrarea de față reprezintă doar o parte incipientă a acestei cercetări.

Rezultatele așteptate și cele obținute au în vedere aceleași asumptii, de la care a pornit această cercetare, adică sunt bazate pe identificare, analizare și comparare a informațiilor relevante, în scopul demonstrării întrebărilor de cercetare propuse:

1. Care sunt riscurile, amenințările și vulnerabilitățile României ca și stat care face parte din regiunea extinsă a Mării Negre?
2. În ce măsură conflictul dintre Rusia și Ucraina poate să afecteze România?
3. Care sunt direcțiile viitoare de acțiune cu privire la rolul României ca și actor regional în zonă?

Fig. 1: O'Higgins, n.d.

Reconfigurarea spațiului regional

Sfârșitul Războiului Rece și căderea regimului comunist au condus la reorientări în cadrul unor elite politice, în țările din regiunea extinsă a Mării Negre (REMN), prin regimurile democratice, libera exprimare, accesul liber la informații și la propriile idei, dar și prin diversificare, incluzând acum membrii NATO și membrii sau candidați UE. Regiunea extinsă a Mării Negre (REMN) este caracterizată prin conflict, rivalitate și fragmentare teritorială, cu repercusiuni asupra întregului climat geopolitic internațional. De-a lungul istoriei, două puteri regionale au influențat și modelat securitatea mediului din regiunea extinsă a Mării Negre: Rusia și Turcia, dar în ultimii 30 de ani,

Rusia s-a afirmat mai puternic. În contextul actual, faptul că Federația Rusă reprezintă un pol de stabilitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre (REMN) nu reprezintă o noutate, deoarece încercările de restabilire a fostului bloc sovietic și de reunificare a fostelor țări comuniste reprezintă unul dintre dezideratele cele mai importante ale sale. (Polyakova, 2021)

Fenomenele internaționale din ultimele decenii, referitoare la accentuarea instabilității regionale, multiplicarea conflictelor intra-statale, creșterea infracționalității și a criminalității organizate și nu în cele din urmă, a fenomenului terorist au evidențiat caracterul transfrontalier al amenințărilor cu care se confruntă statele astăzi și au subliniat importanța gestionării, corespunzătoare, a unor regiuni adiacente, în cazul de față a Mării Negre, care pot fi privite atât ca o sursă de bunăstare economică (datorită avantajelor și resurselor, pe care le oferă statului riveran), cât și ca un amplificator al amenințărilor deja creionate la nivel național (tensiunile existente între țările riverane privind, spre exemplu, împărțirea unor teritorii, având potențialul de a escalada treptat ori imediat într-un conflict de mari proporții). (Dungaciu, 2020) Astfel de zone, pe lângă faptul că favorizează emergența pericolelor amintite anterior, creează și o stare de tensiune, care deși cunoaște intensități diferite, este mereu prezentă și gata de exploatat. Prin urmare, este necesar ca ambițiile statelor riverane privind gestionarea lor să fie reglementate de o legislație internațională, să existe niște instrumente de supraveghere și control neutre și chiar niște mecanisme, prin care potențialele divergențe să fie rezolvate pașnic. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Conflictele înghețate, localizate în regiunea extinsă a Mării Negre, sunt caracterizate prin prisma faptului că, deși reprezintă zone de instabilitate, acestea sunt localizate strategic pe teritoriul statelor suverane, din: Azerbaidjan (Nagorno-Karabach), Georgia (Abhazia și Osetia de Sud), Republica Moldova (Transnistria) și datorită contextului actual din Ucraina (Donețk și Lugansk). Cauzele interne ale acestor conflicte sunt de natură istorică, deoarece diferențele de etnicitate, identitate sau măsurile privind controlul politic au degenerat mai târziu în confruntări militare, adică ce cunoaștem astăzi drept conflicte înghețate. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24) În ceea ce privește ultimul exemplu, datorită anexării ilegale a Crimeii, în martie 2014, Rusia a obținut un avantaj geostrategic naval, terestru și de apărare, pe care l-a utilizat în operațiunea specială din Ucraina, fapt ce a fost considerat relevant pentru a-și remedia o slăbiciune strategică. (Stronski, 2021) Datorită acestei anexări, în literatură sunt regăsite probabilități cu

privire la faptul, ca în viitor să dorească să controleze navigația în spațiul Mării Negre, exclusiv în scopul de a-și proteja liniile de comunicații și rutele energetice de transport. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Complexul de securitate al zonei extinse a Mării Negre grupează state, ale căror percepții și preocupări majore de securitate sunt interconectate la un nivel foarte ridicat, astfel încât, problemele lor de securitate internațională pot fi analizate și rezolvate doar integral. În accepțiunea instituțiilor Uniunii Europene, regiunea extinsă a Mării Negre reprezintă o zonă distinctă, care reunește 10 state, șase state riverane: România, Federația Rusă, Georgia, Turcia, Ucraina și Bulgaria și patru state neriverane: Armenia, Azerbaidjean, Republica Moldova și Grecia. (Cerbu, Ciobanu, 2019, p. 1-12). Marea Neagră sau Pontus Euxinus, cum mai este cunoscută în istorie și literatură, este o regiune de importanță maximă pentru Europa și unul dintre punctele critice a întregii lumi, fiind atât o răscruce majoră, cât și o intersecție sensibilă a coridoarelor geografice est-vest și sud-nord. Timp de secole, Marea Neagră a fost controlată de marile imperii și folosită de acestea pentru a-și proiecta puterea și influența la nivel european (în principal, în Balcani și Europa Centrală), dar și la nivel regional ori global (în estul Mediteranei, Caucazul de Sud și chiar Orientul Mijlociu).

Astăzi, aceasta nu numai că și-a păstrat importanța geostrategică și economică, ci chiar a dobândit un rol mult mai mare în politica internațională și în jocul regional de putere. Pe lângă comerțul internațional cu mărfuri, intensificat de dezvoltarea tehnologică și de globalizare, Marea Neagră este esențială în zilele noastre și din perspectiva a altor două dimensiuni, și anume: este o sursă directă de energie, prin gaz și petrol și a doua dimensiune este datorată faptului că, reprezintă o rută importantă de transport pentru consumării UE, pe traiectoria Marea Caspică, Marea Neagră și Marea Mediterană. Având atât de multe semnificații, pentru atât de multe țări, regiunea continuă să se afle în centrul unui conflict latent de interese, pe care unele state riverane îl alimentează adesea, prin acțiunile și pretențiile lor. De menționat este că, fiecare stat din cele șase riverane – România, Bulgaria, Ucraina, Georgia, Turcia și Rusia – deține câte o zonă economică exclusivă, pe care o poate exploata și gestiona, în condițiile și ritmul propriu – fapt reglementat de însuși Convenția Națiunilor Unite privind dreptul mării- semnată la Montego Bay, 10 decembrie 1982.

Rusia, în regiunea extinsă a Mării Negre, poate fi privită din punct de vedere istoric, prin confruntarea pe care a avut-o cu marile puteri ale Europei. Acum obiectivele acesteia au în vedere, pe lângă eliminarea

oricărei amenințări din partea NATO și împiedicarea Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova să adere la alianță; proiectarea puterii și influența acestora în REMN și menținerea unei dependențe pentru petrolul și gazele rusești, chiar în contextul actual din Ucraina. Dorința expansiunii Rusiei în Marea Neagră provine din faptul, că depinde de aceasta pentru a avea acces la Marea Mediterană și nu numai, atât pentru operațiuni militare în afara vecinătății sale imediate, cât și pentru exporturile principalei mărfuri. Federația Rusă vede NATO o amenințare, prin apropierea de aceasta și că, astfel, s-ar putea afla în raza de acțiune a rachetelor cu rază de acțiune intermediară terestre, prin desfășurarea sistemului de apărare antirachetă NATO în România, care potrivit acestora reprezintă încălcarea infrastructurii strategice americane în vecinătatea Rusiei și are ca scop subminarea securității ruse. Cu toate acestea, reacția agresivă a Federației Ruse evidențiază, în mod clar, percepțiile continue asupra vulnerabilității pe care o are în zonă și probabil al dezavantajului pe care îl are. (Stronski and Stronski, 2021)

Cu toate acestea, de-a lungul istoriei au existat episoade conflictuale în relațiile dintre statele riverane, unele chiar cu consecințe care pot fi observate și în zilele noastre. Motivele care au stat la baza tensiunilor au fost generate în principal de viziunea și parcursul politic vizibil diferit al statelor riverane; două dintre state sunt membre UE și împărtășesc viziunea occidentală asupra regiunii (România, Bulgaria), unul este candidat la integrarea în UE, dar urmărește o gestionare particulară a Mării Negre (Turcia), două țări sunt asociate la UE prin Politica Europeană de Vecinătate (Georgia și Ucraina) și ultimul stat riveran, Federația Rusă, deși beneficiază de un parteneriat strategic cu Uniunea, se opune extinderii occidentale și critică deseori intervențiile UE, NATO, respectiv a celorlalți occidentali în regiune. România, fiind un pilon important la Marea Neagră, a încercat să promoveze relații bilaterale pașnice cu vecinii și restul statelor riverane, însă nu întotdeauna conjuncturile internaționale i-au permis acest lucru.

Relația bilaterală dintre România și Federația Rusă este modelată de interacțiunea istorică dintre cele două state, care se caracterizează printr-un amalgam de sentimente-de la prietenie și cooperare strânsă la ură, ostilitate și conflicte armate. În istorie, există unele momente care și-au pus amprenta asupra interacțiunii româno-ruse, prima – problematica tezaurului românesc și alte chestiuni sensibile, cum ar fi pierderea Basarabiei. Nici secolul XXI nu a adus mari schimbări în relațiile dintre cele două țări, mai ales că, România s-a orientat preponderent spre Occident și spre colaborarea cu parteneri, precum

SUA, NATO, UE – fapt ce a atras antipatia Moscovei. (Romanian Warning about Russian ‘Security Threat’ Riles Kremlin, 2020) Pe de altă parte, România și Rusia au și câteva lucruri în comun: ambele sunt, mai ales începând cu 2014 – după anexarea Crimeii, state riverane la Marea Neagră. Trebuie menționat că, există și anumite acorduri și tratate semnate de cele două state, pentru a încerca să-și mențină relația bilaterală stabilă și lipsită de orice alte tensiuni, spre exemplu: Tratatul bilateral privind relațiile de bună vecinătate – semnat în 2003. În zilele noastre, relația dintre România și Rusia mai este încordată de un factor, care a dobândit o importanță majoră pentru ambii actori, și anume: Marea Neagră. (Relații Bilaterale – Scurt Istoric | AMBASADA ROMÂNIEI În Federația Rusă, n.d.)

Riscuri, amenințări și vulnerabilități

Marea Neagră reprezintă o regiune care reunește atât interesele strategice ale statelor riverane, cât și ambițiile deseori distructive ale acestora, motiv pentru care, unii analiști politici internaționali o cataloghează drept punctul critic al Europei Estice. (The Black Sea Region: Politics and Policy Discord, n.d.) În acest punct critic și mai precis în regiunea sa extinsă, își au originea multe dintre riscuri, amenințări și vulnerabilități emergente la adresa securității naționale, astfel, în această lucrare acestea vor fi identificate și clasificate, iar pe urmă se vor prezenta politicile pentru a fi combătute.

Amenințările de natură politico-militară au în vedere consolidarea potențialului militar pe flancul estic și manifestarea unui comportament, din ce în ce mai agresiv, de către unii actori riverani la Marea Neagră, care generează provocări majore pentru securitatea națională și regională, chiar și pentru a stopa extinderea NATO în regiune, ceea ce face Federația Rusă; provocări care, pot oricând escalada și transforma într-un conflict de mari proporții (exemplu – militarizarea bazinului Mării Negre și a peninsulei Crimeea de către Rusia, realizarea diverselor exerciții militare în regiune și acumularea de forțe, prin intermediul cărora, aceasta ar putea susține atât operațiuni ofensive, cât și defensive). De asemenea, menținerea/conservarea stării conflictuale din Ucraina ori accentuarea diferendelor teritoriale între – Ucraina, vecinul estic, și Federația Rusă, care creează îngrijorări cu privire la integritatea teritorială. În ceea ce privește proliferarea necontrolată și diseminarea haotică (inclusiv prin transportul pe mare) a armelor de distrugere în masă, respectiv a celorlalte mijloace catalogate drept neconvenționale.

Riscurile sunt prezente în mediul de securitate internațional și s-au accentuat o dată cu situația actuală dintre Rusia și Ucraina, cât și a acțiunilor, pe care Federația Rusă le are în zonă. Sunt identificate acele riscuri care, au în vedere acțiuni privind conservarea focarelor de conflict din REMN și menținerea unei nesiguranțe privind starea de securitate a Balcanilor de Vest și apariția riscurilor de natură socială. Situația energetică și riscurile privind tehnologia reprezintă două elemente majore, care au un impact direct atât asupra comunității internaționale, cât și asupra mediului de securitate, privind dependența de gazul rusesc și stoparea sau îngreunarea tuturor serviciilor ce au legătură cu aceste domenii importante strategic. Pentru România, instituțiile abilitate în primul rând pentru a identifica corespunzător aceste riscuri și amenințări, trebuie să fie pe deplin conștiente de vulnerabilitățile sistemice existente și modul în care acestea pot să fie soluționate. Astfel, vulnerabilitățile pot să aibă în vedere o capacitate redusă de reziliență, constatarea și menținerea unor probleme de gestionare sau de comunicare, referitoare la acțiunile ce ar viza România și zona Mării Negre, cât și insuficiența măsurilor de identificare și prevenire a oricăror acțiuni ostile îndreptate înspre România. (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 24-28)

Federația Rusă a dezvoltat continuu a gamă diversă de instrumente hibride, pe care să le folosească pentru a menține o stare de nesiguranță pentru a asigura control asupra lor prin politici economice, instrumente sociale, informaționale, precum și prin promovarea inter-etică, confesională și alte tensiuni. Obiectivul principal al tacticii hibride împotriva statelor Mării Negre este de a submina încrederea publicului în democrație, în special sistemul de guvernare, sistemele judiciare și electorale. Instrumentele hibride utilizate sunt operațiuni de informare, inclusiv campanii de dezinformare, asupra tuturor canalelor media, atacuri cibernetice, economice, comerciale, condiționarea energetică, utilizarea grupurilor de crimă organizată și industria militară. Cel mai probabil, războiul hibrid purtat de Rusia împotriva statelor din regiunea Mării Negre se bazează pe planuri operaționale distincte, în funcție de specificul fiecăreia dintre ele și conform obiectivelor politice concrete urmărite. Aceste planuri sunt în mod constant adaptate la evoluția regională și situația internațională de securitate, dar și ca urmare a acțiunilor unor organizații internaționale, în principal NATO și UE, fapt care se aplică cu precădere pentru România. (Celac, Dinu, 2021, p. 1-40)

România- stat rezilient

România are un avantaj în ceea ce privește poziția sa, fiind un actor geostrategic cheie, iar prin aderarea la NATO și UE a oferit Occidentului acces teritorial la o regiune vitală, pentru conectarea la Marea Mediterană și Orientul Mijlociu, dar și bogată în resurse energetice. Astfel, prin stabilirea unor parteneriate strategice solide, România a încercat să-și rezolve propriile vulnerabilități de securitate, dezvoltând o cultură strategică defensivă, pentru a preveni orice amenințări pe care Federația Rusă le-ar avea în dorințele sale expansioniste. Asigurarea, în primul rând, a securității la Marea Neagră reprezintă un obiectiv național pentru România, alături de menținerea relațiilor bilaterale cu țările din REMN. Totodată, asigurându-se o bază aeriană americană pe teritoriul României și apoi un sistem de apărare, împotriva rachetelor balistice – la Deveselu, a reprezentat un prim pas pentru a se preveni de orice amenințări militare. De asemenea, cel mai recent summit NATO de la Bruxelles (iunie 2021) a semnalat o nouă consolidare a poziției militare de descurajare și apărare, unde s-a crescut angajamentul cu statele partenere, din regiunea extinsă a Mării Negre, pentru a spori reziliența și pentru a menține avansul tehnologic, în scopul contracarării acțiunilor convenționale și hibride ale Federației Ruse.

Poziția geostrategică a României îi testează capacitățile de apărare și reziliență pe care le are, militare, economice și politice etc, împotriva oricăror amenințări, ce vin din spectrul rusesc, cum ar fi ocuparea teritorială, exerciții militare care să simuleze invazia României, încălcări ale spațiului aerian, atacarea capabilităților românești din Zona Economică Exclusivă, războiul hibrid etc. Astfel, ceea ce a făcut România concret, a fost să își reorienteze atenția înspre apărarea teritorială, să acorde 2% din PIB pentru apărare, să își păstreze independența energetică și libera circulație în Marea Neagră, să adopte politici de securitate independente de Rusia, cât și măsuri de eliminare a dezinformării ruse și identificarea vulnerabilităților în fața războiului hibrid, care vizează în special infrastructura critică și războiul informațional. (Dealing with the Russian Lake next Door: Romania and Black Sea Security, 2018) Ca o altă măsură de avut în vedere privind contextul regional de securitate, ar fi adoptarea unei strategii actuale de descurajare a agresiunii ruse în REMN, unde România, Bulgaria și Turcia să poată să răspundă activ provocărilor venite din cadrul Federației Ruse. (Countering the Growing Russian Naval Threat in the Black Sea Region, 2022)

Măsurile, pe care România le poate avea în vedere, în fața instrumentelor non-militare și militare pe care le întreprinde Federația Rusă în REMN, pentru a-și atinge obiectivele geopolitice în regiune, au în vedere identificarea sferelor de influență, pe care Federația Rusă le are în REMN și a tacticilor hibride a acesteia. Pentru România, răspunsurile, la orice tip de acțiuni militare sau non-militare, provenite din spectrul rusesc trebuie să fie susținute de parteneriatele strategice pe care le are, atât cu NATO, cât și cu UE și relațiile bilaterale cu țările din REMN, cât și de răspunsuri pro-active cu privire la beneficiile unor astfel de parteneriate, în scopul oricărei acțiuni de influență pe care Federația Rusă ar avea-o în zonă. Alte măsuri relevante au în vedere identificarea amenințărilor informaționale, cibernetice, economice etc. respectarea legilor internaționale, inclusiv a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării și a Convenției de la Montreux, care contribuie la stabilitatea regională, cât și continuarea asistenței de securitate pentru consolidarea rezilienței partenerilor și a capacităților de autoapărare, susținute de coeziunea aliată, care poate tempera agresiunea Rusiei. (Flanagan et al., 2020)

În strategia Națională de Apărare a Țării, Federația Rusă este catalogată drept un actor agresiv, cu un comportament care nu este pe deplin acceptat pe scena internațională, astfel România, ca și stat rezilient, trebuie să identifice acțiunile care duc la un climat tensionat și de insecuritate în zona Mării Negre și să continue să își mențină relațiile bilaterale cu celelalte state riverane Mării Negre, care reprezintă unul dintre principalele instrumente de consolidare pentru mediul de securitate regional. (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 24-28) Relațiile bilaterale pe care România le are sunt cu următoarele state: Bulgaria (1879), Ucraina (1992), Federația Rusă (2003), Turcia (1938), Georgia (1992), Armenia (1991), Azerbaidjean (2009), Republica Moldova (1991) și Grecia (1880). (MAE, n.d).

România, de asemenea, trebuie să fie capabilă să identifice imprevizibilitatea și amploarea evoluțiilor din mediul de securitate regional, mai ales în situația actuală dintre Rusia și Ucraina. Impactul pe care solicitările Rusiei către NATO, referitoare la garanții cu privire la neextinderea către Est și la retragerea trupelor și echipamentelor militare desfășurate în statele care au aderat la NATO după 1997, este unul ridicat asupra mediului de securitate internațional, deoarece are valențe directe asupra României și rolului pe care țara îl are în regiune. Cooperarea regională din zonă este și împiedicată de acțiunile Federației Ruse, mai ales în vecinătatea estică a României, deoarece au un impact

defavorabil pentru reziliența statelor din regiune și se pot menționa: Republica Moldova, Ucraina și Georgia. România fiind un stat puternic, cu parteneriate strategice solide cu aliații, dar și cu alte state, trebuie tot timpul să își dezvolte mecanisme de reacție rapide și eficiente, pentru situații neprevăzute, cum ar fi acțiunile de tip hibrid ale Federației Ruse. Exemplul concret îl constituie atitudinea și acțiunile acesteia, din zona Mării Negre, care reprezintă o situație majoră ce provoacă destabilizare în regiune, cât și o criză de securitate, ridicată prin faptul că, se încalcă normele dreptului internațional. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Este cunoscut faptul, că acest concept de reziliență a României poate să fie abordat atât din punctul de vedere al capacității interne a statului, prin indivizi, comunități, regiuni, stat care să fie capabil să reziste și să se adapteze continuu la evenimente care să provoace nesiguranță și insecuritate (conflicte), cât și din punct de vedere al modului în care, această capacitate poate să readucă un climat de siguranță și de normalitate în rândul acestora. (MAE, n.d.) Măsurile de consolidare a rezilienței statului român, în fața riscurilor-amenințărilor-vulnerabilităților identificate, au în vedere o reducerea acestora prin realizarea unei strategii, care să înglobeze cât mai multe dimensiuni ale sistemelor relevante pentru reducerea riscurilor de natură politică, economică, militară etc., dar și în scopul îmbunătățirii capacității statului de a gestiona, într-o măsură eficientă, acele acțiuni care să fie adaptate la nivel local, național și regional. În esență, reziliența însumează toate acele etape ale unei situații de criză, cum ar fi prevenirea, adaptarea și limitarea efectelor acesteia. Noile provocări de securitate din mediul internațional sunt imprevizibile, iar astfel sunt necesare să fie dezvoltate tot mai multe mecanisme, care să întâmpine aceste situații, atunci când, statul se confruntă cu acestea, deoarece pot afecta securitatea națională. Menținerea unui stat rezilient este în strânsă legătură cu nivelul culturii de securitate pe care îl au cetățenii săi, astfel, trebuie să se aibă în vedere și această perspectivă.

Măsurile pot să aibă în vedere și mai multe planuri, primul – cel politico-diplomatic, unde România ca și membru UE și NATO, să folosească această oportunitate pentru a soluționa problematicile conflictelor înghețate și de a implementa cele mai bune strategii, pentru a-și menține agenda politică. În plan economic, România trebuie să își promoveze o politică externă de cooperare economică, cu precădere asupra sectoarelor energetice și de transport și identificarea oricăror probleme care ar putea apărea, în ceea ce privește acest sector. În planul politico-militar, se au în vedere mai multe direcții, deoarece

preocupările României trebuie să fie orientate înspre dezvoltarea programelor și inițiativelor, pentru a identifica acele capacități atât naționale, cât și regionale, care să fie capabile să aibă în vedere monitorizarea și intervenția rapidă în scopul prevenirii și contracarării riscurilor de securitate provenite dinspre Marea Neagră, cât și datorate acțiunilor pe care Federația Rusă le are în zona extinsă a Mării Negre. Responsabilitatea pe care România o are ca și stat riveran este, în primul rând, conștientizarea acestor riscuri și amenințări care se manifestă în regiune, de asemenea și să dezvolte politici interne și externe, care să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor granițe. (Iftode, 2010, p. 1-9)

Instituțiile responsabile, cadru normativ și forme de comunicare

România este astăzi un actor cheie de securitate în spațiul Mării Negre. Strategic, viziunea românească este construită pe trei piloni: Parteneriatul Strategic Româno-American, apartenența la NATO și apartenența la UE. (Raluca, n.d.) Federația Rusă reprezintă o amenințare la adresa arhitecturii internaționale, atât pentru Europa, cât și pentru țările din REMN, prin faptul că, datorită agresiunii din Ucraina, suntem contemporani cu ceea ce înseamnă un război clasic pe continentul european. România a fost una dintre cele mai consistente voci. În evidențierea pericolului poziției Rusiei, astfel s-a și creat formatul Bucharest 9 (B9), în cadrul NATO, pentru a aprofunda dialogul și a susține importanța unei prezențe militare aliate în această parte a Europei, cât și consolidarea relațiilor dintre România și Franța privind colaborarea bilaterală. România, ca și actor regional și aliat puternic, a menținut cooperarea în jurul REMN și a unei politici europene și americane active în zonă, mai ales datorită amenințării privind conflictele înghețate pe care Federația Rusă le promovează. Recalibrarea poziției UE și NATO în zonă, cât și consolidarea poziției de descurajare și apărare pe termen lung, reprezintă măsuri concrete pentru prevenirea materializării unor astfel de evenimente cu impact direct asupra securității naționale a României. Consolidarea poziției NATO și prezența militară activă în România și Bulgaria, poate să reprezinte o măsură, care să sporească gradul de protecție în fața unei probabile amenințări militare în zonă și unde acestea, să adopte o poziție defensivă a țărilor aliate, pe flancul estic al Alianței. (Russia's War in Eastern Europe Is a Central Threat to the International Architecture, n.d.)

Instituțiile internaționale au rolul de a gestiona crizele și de a preveni conflictele, iar un prim exemplu de parteneriat, pe care îl are

România este cel de ordin strategic cu Statele Unite ale Americii, care are rolul de a consolida relațiile dintre armatele celor două țări, pentru importanța strategică pe care o are România la Marea Neagră. Astfel, prin asumarea României a acestui parteneriat, vor fi respectate obligațiile strategice, în scopul menținerii climatului de securitate și pace internațională, cât și implementarea unui management al crizelor de securitate, respectându-se deopotrivă interesele naționale de securitate. De asemenea, un alt actor important pe scena internațională este UE, care reprezintă un actor-cheie pentru securitatea și apărarea comună, care fac parte din domeniile prioritare ale politicii de securitate și apărare comune (PSAC) a Uniunii. Aceste structuri au rolul de a întări capacitățile militare europene, cât și pentru a menține cooperarea internațională și menținerea angajamentelor între statele membre, în cadrul Cooperării permanente structurate, PESCO. (MApN, 2021, p. 1-30)

Ca și cadru normativ internațional se află Carta Națiunilor Unite, unde se menționează un principiu esențial, acela privind menținerea păcii și securității internaționale. Organizațiile internaționale de securitate responsabile sunt: NATO care are în vedere o strategie a gestionării crizelor, prin acțiuni coordonate inițiate pentru evitarea crizelor, dar și pregătirii pentru prevenirea escaladării acestora într-un conflict armat. Principala organizație, ce este responsabilă și mandatată de comunitatea internațională să aibă în competențe conflictele înghețate din regiunea Mării Negre, este Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Această organizație are în vedere promovarea diplomației preventive, prevenirea conflictelor și gestionării crizelor, consolidarea respectării drepturilor omului etc. (Băhnăreanu, 2008, p. 1-28)

Situația internațională privind invazia Ucrainei a avut un impact semnificativ privind toate modurile de transport și nu numai, dar mai ales pentru mobilitatea persoanelor și a mărfurilor înspre UE. Printre cele mai importante aspecte de menționat sunt: aprovizionarea cu combustibil și creșterea prețurilor la combustibili. De asemenea, importurile de bunuri și numărul mare de refugiați ucraineni către țările UE au condus la noi provocări de gestionare a acestei situații, atât pentru autoritățile din România, cât și pentru mobilitatea organizațiilor internaționale. România a fost deschisă în ceea ce privește solidaritatea cu refugiații ucraineni și au fost realizate următoarele: înființarea de centre de transport și de informare, cu privire la principalele puncte de trecere a frontierei și facilitarea transportului de ajutor umanitar pentru refugiați, care au fost considerate măsuri benefice pentru aceștia.

UE a adoptat de asemenea, cinci pachete de sancțiuni, ca răspuns la recunoașterea zonelor controlate de guvernele din regiunile Donețk și Lugansk și la atacul militar fără precedent și neprovocat al Rusiei asupra Ucrainei. Măsurile sunt menite să slăbească baza economică a Rusiei, privând-o de tehnologiile și piețele critice și reducându-i, în mod semnificativ, capacitatea de a purta război. Sancțiunile au avut în vedere: restricții privind relațiile economice cu zonele controlate de guverne din regiunile Donețk și Lugansk, restricții privind accesul Rusiei la piețele și serviciile de capital și financiare ale UE, sancțiuni individuale împotriva lui Vladimir Putin, Serghei Lavrov și a altor membrii, sancțiuni economice care acoperă sectoarele finanțelor, energiei, transporturilor și tehnologiei, suspendarea dispozițiilor de facilitare a eliberării vizelor pentru diplomații ruși și alți oficiali și oameni de afaceri ruși, închiderea spațiului aerian al UE pentru toate aeronavele rusești, interzicerea tranzacțiilor cu Banca Centrală a Rusiei, interdicție SWIFT, pentru șapte bănci rusești, interzicerea furnizării de bancnote denominate în euro către Rusia, suspendarea difuzării în UE a punctelor de vânzare deținute de stat Russia Today și Sputnik, interzicerea noilor investiții în sectorul energetic rusesc, interzicerea importurilor de fier și oțel, din Rusia în UE, interzicerea importurilor din Rusia de cărbune și alți combustibili fosili solizi, închiderea porturilor UE pentru toate navele rusești etc. (Consiliul European, 2022)

În ceea ce privesc alte tipuri de sancțiuni, SUA, G7 și UE au convenit asupra continuării impunerii de sancțiuni economice severe și urgente regimului lui Vladimir Putin, în special, pentru masacrul de la Bucha. SUA a anunțat măsuri economice, care să interzică noile investiții în Federația Rusă, cât și aplicarea de sancțiuni privind cea mai mare bancă din Rusia, mai multor întreprinderi de stat și oficialilor ruși și membrilor familiilor acestora. Prin aceste restricții economice, SUA și alți 30 de aliați și parteneri din lume, au estimat faptul că, PIB-ul Federației Ruse va ajunge aproximativ la 15% în acest an și creșterea inflației datorită părăsirii marilor companii și pierderea statutului de economie majoră din lume. Printre alte sancțiuni se numără: blocarea totală a sancțiunilor asupra celei mai mari instituții financiare din Rusia, Sberbank, deținând activele sectorului bancar și a celei mai mari bănci private din Rusia, Alfa Bank și reprezintă a patra cea mai mare instituție financiară din Rusia. (The White House, 2022)

La nivel național, instituția care poate acționa în ceea ce privește un atac în proximitatea Mării Negre și care poate asigura măsurile de protecție în fața RAV este MAPN, iar ca și cadru normativ național se

poate menționa Carta Albă a Apărării privind asigurarea securității cetățenilor și apărarea teritoriului român și al intereselor și valorilor naționale de securitate. Carta Albă are drept scop fundamental stabilirea de măsuri și acțiuni pe termen mediu și lung în domeniul apărării. Acest document reprezintă fundamentul pentru implementarea Strategiei Naționale de Apărare a Țării, de la care se derivă Strategia militară și Directiva de planificare a apărării. În document, se menționează aspecte relevante privind schimbările la nivel regional și internațional, cât și modul în care, Forțele Armate ale României trebuie să fie pregătite în scopul apărării țării, în fața oricăror amenințări. (MApN, 2021, p. 1-54)

Comunicarea strategică este foarte importantă în acest context, deoarece sprijină implementarea strategiilor naționale pentru protejarea, restabilirea, menținerea și atingerea obiectivelor și intereselor naționale, fiind o metodă eficientă în contracararea conflictelor asimetrice și războaielor hibride. Astfel, comunicarea strategică este privită ca o parte integrantă a eforturilor statului, de a-și realiza obiectivele politice, economice, sociale, de securitate și apărare. Activitatea de informare și relații publice în MApN are mai multe scopuri, dintre care, se menționează stabilirea, menținerea și dezvoltarea de relații bazate pe încredere, între instituția militară și societatea românească, pentru a promova informarea și înțelegerea scopurilor și obiectivelor instituției militare și creșterea gradului de informare și înțelegerea contextelor. Formele comunicării publice, care se pot aplica în ceea ce privește regiunea extinsă la nivelul Mării Negre și situația de securitate din această zonă, pot să aibă în vedere, în primul rând, acțiuni de contracarare a dezinformării și a propagandei externe și dezvoltarea mecanismelor eficiente de cooperare inter-instituțională, pentru a îmbunătăți procesul de comunicare. Este necesară, de asemenea, și o strategie de comunicare în domeniul securității, între instituțiile naționale abilitate pentru informarea corectă a cetățenilor și partenerilor internaționali, despre activitățile întreprinse și politicile naționale promovate în situația prezentă. (Portal Just, n.d.)

Concluzii

Concluziile acestei lucrări au în vedere validarea întrebărilor de cercetare propuse, astfel, se demonstrează următoarele: zona extinsă a Mării Negre reprezintă un complex de securitate, în care confruntarea a fost mereu prezentă pentru dominație și se extinde și în prezent, prin războiul dintre Rusia și Ucraina. Importanța acestei zone nu este doar în ceea ce privește zonele geopolitice, ci și interesele politice și economice

care stau în spatele acestora. Cu siguranță, în perioada următoare, va crește implicarea actorilor, spre exemplu din punct de vedere economic, având ca prim obiectiv resursele energetice, dar și din punct de vedere politic și de securitate, iar România, țară membră a NATO, are un avantaj major prin staționarea, pe teritoriul său, a unor elemente ale scutului antirachetă și a unor baze în care sunt dislocate forțe ale NATO. Marea Neagră reprezintă un areal unde sunt prezente atât riscuri, cât și pericole care, deseori, se materializează și iau forma unor amenințări semnificative la adresa securității naționale a României, iar astfel, țara trebuie să dea dovadă de reziliență și să reprezinte un stabilizator al regiunii. Dinamica actualului mediu de securitate și atitudinea tot mai ostilă a unor state riverane, în special a Federației Ruse, a determinat astăzi apariția unor noi tensiuni și a umbrit eforturile României de a menține pacea și stabilitatea în Zona Extinsă a Mării Negre.

Consolidarea unei zone strategice sigure și stabile în proximitatea estică din punct de vedere al securității este necesară a fi realizată, datorită dezideratului țărilor de a alinia spațiul Mării Negre la valorile și procesele de cooperare europene și euro-atlantice, precum și în scopul de a menține cooperarea regională. România ca și stat rezilient trebuie să colaboreze cu toate statele din Zona Extinsă a Mării Negre pentru a acționa împreună împotriva oricăror acțiuni ostile și a-și oferi suportul pentru a ajuta Ucraina, precum și pentru a se consolida toate măsurilor de apărare națională care să răspundă implicației militare tot mai mari a Federației Ruse în Ucraina și în Marea Neagră. Federația Rusă în Marea Neagră demonstrează că este dispusă și capabilă să sfideze ordinea și legea internațională, iar NATO trebuie să aibă în vedere o abordare coordonată și cuprinzătoare, să promoveze întâlniri regulate între membrii și partenerii din regiune la diferite niveluri pentru a încuraja cooperarea și schimbul de bune practici și lecțiile învățate. În timp ce Marea Neagră devine mai importantă nu numai pentru NATO, ci și pentru Federația Rusă, este necesar să se atragă atenția asupra amenințărilor specifice, să se încurajeze coordonarea, inovarea și modernizarea și să se asigure, în mod obiectiv, ca provocările ruse să se reducă la minim, în timp ce, o agresiune să fie gestionată cu o capacitate necesară.

Direcțiile viitoare de cercetare au în vedere analizarea subiectului propus, evidențierea prin viitoare statistici a impactului pe care războiul din Ucraina îl are asupra României, analizarea capabilităților pe care Federația Rusă le are în zonă și compararea cu eforturile pe care atât România, cât și NATO ar trebui să le aibă în vedere, dar și identificarea acelor situații, care ar putea conduce la escaladarea situației din regiune

și mai ales, analizarea tuturor evenimentelor de la începutul războiului și până când va continua acesta. Limitările cercetării au în vedere lipsa unei literaturi de specialitate din domeniu, deoarece este un subiect de cercetare nou, care are valențe în prezent, unde mediul de securitate regional este în continuă schimbare. Faptul că, Federația Rusă este un actor imprevizibil, prin acțiunile pe care le întreprinde, riscurile, amenințările și vulnerabilitățile României ca și stat rezilient în regiunea extinsă a Mării Negre sunt și acestea în continuă schimbare.

Referințe bibliografice:

1. "Russia's war in Eastern Europe is a central threat to the international architecture." (n.d.). Retrieved from [www.robert-schuman.eu](https://www.robert-schuman.eu/en/european-interviews/0115-russia-s-war-in-eastern-europe-is-a-central-threat-to-the-international-architecture) website: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-interviews/0115-russia-s-war-in-eastern-europe-is-a-central-threat-to-the-international-architecture>
2. Administrația Prezidențială. (2020). *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, Presidency.ro. 24-28, **Error! Hyperlink reference not valid.**
3. Băhnăreanu, C. (2008). Rolul organismelor internaționale în managementul crizelor în regiunea Mării Negre. *Centrul de studii strategice de apărare și securitate*. 1-28, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/rolul_organismelor_internationale_in_managementul_crizelor_in_regiunea_mn.pdf
4. Celac, S. Dinu, L. (2021, septembrie). A joint assessment by New Strategy Center (Romania), Foundation for Political, Economic and Social Research – SETA (Turkey), Sofia Security Forum (Bulgaria). *New Strategy Center*. 1-40, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2021/09/Policy-Paper-NSC-Classic-and-Hybrid-Challenges-in-the-Black-Sea-Region-aug2021-1.pdf>
5. Celac, S., Cropsey, S. (2014). De ce contează Marea Neagră. *New Strategy Center*. 1-24. https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2016/04/Policy_paper_-_De_ce_conteaza_Marea_Neagra_-_NSC_-_iunie_2016-1.pdf
6. Cerbu, V. Ciobanu, V. (2019). Regiunea Mării Negre, Zonă a schimbărilor geopolitice. *Conferința științifică internațională. Gândirea militară românească*. 1-12. https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/Conferinta%20GMR%202019/GMR_CONF%20Oro_Cerbu%20Cioranu.pdf
7. Consiliul European (2022, 11 aprilie). *EU response to Russia's invasion of Ukraine*. Consilium.europa.eu. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>
8. Countering the growing Russian naval threat in the Black Sea region. (2022, January 17). Retrieved June 14, 2022, from Atlantic Council website:

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/countering-the-growing-russian-naval-threat-in-the-black-sea-region>

9. Dealing with the Russian Lake Next Door: Romania and Black Sea Security. (2018, August 15). Retrieved from War on the Rocks website: <https://warontherocks.com/2018/08/dealing-with-the-russian-lake-next-door-romania-and-black-sea-security/>

10. Dungaci, D. (2020). *The geopolitical Black Sea encyclopaedia*. Newcastle Upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.

11. Flanagan, S. J., Binnendijk, A., Chindea, I. A., Costello, K., Kirkwood, G., Massicot, D., & Reach, C. (2020, October 5). Russia, NATO, and Black Sea Security. Retrieved from www.rand.org website: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR357-1.html

12. Iftode, F. Amenințări și vulnerabilități la adresa securității în zona extinsă a Mării Negre. 1-9. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Ameninajari%20si%20vulnerabilitati%20la%20adresa%20securitatii_0.pdf

13. Ministerul Afacerilor Externe. (n.d.). *Relații bilaterale*. MAE.ro. <https://www.mae.ro/bilateral-relations#800>

14. Ministerul Afacerilor Externe. (n.d.). *România în NATO- Marea Neagră*. MAE.ro. <https://nato.mae.ro/node/178#null>

15. Ministerul Apărării Naționale. (2021). *Carta Albă a Apărării*. MAPN.ro. 1-54. https://www.mapn.ro/legislatie/documente/carta_alba_2021.pdf

16. Ministerul Apărării Naționale. (2021). *Strategia Militară a României*. Gov.ro. 1-30. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI-1.pdf>

17. O'Higgins, T. (n.d.). Retrieved from Research Gate website: https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-Black-Sea-region-showing-the-riparian-states-and-exclusive-economic-zones_fig1_265905481

18. Polyakova, A. (2021, 27 octombrie). Black Sea Security: Reviving US Policy Toward the Region. CEPA. <https://cepa.org/black-sea-security-reviving-us-policy-toward-the-region/>

19. Portal legislativ. (n.d.). *CARTA ALBĂ din 11 mai 2021*. Just.ro. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/242221>

20. Portal legislativ. (n.d.). *Instrucțiuni privind activitatea de informare și relații publice a MAPN*. Just.ro. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/226605>

21. Raluca, O. (n.d.). BLACK SEA SECURITY: THE ROMANIAN PERSPECTIVE NATO-EU INTEROPERABILITY, A DIVISION OF LABOUR. *EUROPOLITY*, 14(2), 2020. Retrieved from <http://europolity.eu/wp-content/uploads/2021/01/VOL-14-2-5.-Chiriac.pdf>

22. Relații bilaterale – Scurt istoric | AMBASADA ROMÂNIEI în Federația Rusă. (n.d.). Retrieved June 14, 2022, from moscova.mae.ro website: <https://moscova.mae.ro/node/221>

23. Relații bilaterale | Ministry of Foreign Affairs. (n.d.). Retrieved June 14, 2022, from www.mae.ro website: <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1689>

24. Romanian Warning About Russian “Security Threat” Riles Kremlin. (2020, June 12). Retrieved June 14, 2022, from Balkan Insight website: <https://balkaninsight.com/2020/06/12/romanian-warning-about-russian-security/>

25. Stronski, P. (2020, 20 mai). What Is Russia Doing in the Black Sea? *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2021/05/20/what-is-russia-doing-in-black-sea-pub-84549>

26. Stronski, P. and Stronski, P. (2021). *What Is Russia Doing in the Black Sea?* [online] Carnegie Endowment for International Peace. Available at: <https://carnegieendowment.org/2021/05/20/what-is-russia-doing-in-black-sea-pub-84549>

27. The Black Sea region: politics and policy discord. (n.d.). Retrieved from Middle East Institute website: <https://www.mei.edu/publications/black-sea-region-politics-and-policy-discord>

28. The White House. (2022, 6 aprilie). *FACT SHEET: United States, G7 and EU Impose Severe and Immediate Costs on Russia*. Whitehouse.gov. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/04/06/fact-sheet-united-states-g7-and-eu-impose-severe-and-immediate-costs-on-russia/>